

УДК336.276(477):355.018

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД

Красноноженко В.О., здобувачка вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», Миколаївський національний аграрний університет

Нестерчук Т.В., здобувачка вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: У статті визначено сутність поняття «управління державним боргом». Розглянуто та проаналізовано вплив воєнних дій на стан та динаміку державного боргу України. Досліджено іноземний досвід управління державним боргом у відсотках до ВВП. Зазначено основні напрями та стратегії управління державним боргом, розроблені Міністром фінансів України.

Ключові слова: державний борг, Україна, воєнні дії, іноземний досвід, кредитори, сплата відсотків.

Постановка проблеми: У контексті сучасних геополітичних реалій та воєнного конфлікту в Україні стає актуальним визначення оптимальних стратегій та механізмів управління державним боргом в умовах воєнних дій. Протистояння геополітичним та економічним тискам у контексті військового конфлікту накладає особливі умови на управління державним боргом, які вимагають ретельного аналізу та розробки стратегій для забезпечення ефективного фінансового управління.

Метою дослідження є системний аналіз та оцінка механізмів управління державним боргом в Україні, дослідження його стану та динаміки під час воєнного конфлікту, а також розробка пропозицій щодо оптимізації процесів управління державним боргом на основі іноземного досвіду для забезпечення фінансової стабільності та ефективного використання ресурсів.

З урахуванням зазначеної мети, важливими завданнями статті є:

1. Дослідити сутність поняття «управління державним боргом»;
2. Розглянути існуючі стратегії та інструменти управління державним боргом та їхню ефективність в умовах конфлікту;
3. Провести огляд іноземного досвіду управління державним боргом;
4. Визначити основні фактори, що впливають на динаміку державного боргу в Україні під час воєнних дій;

5. Розробити пропозиції щодо вдосконалення механізмів управління державним боргом з урахуванням специфіки військового контексту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій щодо управління державним боргом, його сутності та іноземного досвіду був широко розглянутий у працях визначених науковців, таких як: Коновалов В.В. [6], Лазебни Л.Л. [7], Новосьолова О.С. [4], Прутська О.О. [5], Федосов В.М. [7], Чувахіна Л.Г. [6], Юхименко П.І. [7], Ярошевич Н.Б. [9] та інших вчених. Їх дослідження акцентують увагу на вагомості комплексних заходів, спрямованих на оптимізацію витрат, виплату відсотків, погашення позик та управління ризиками у контексті фінансового управління державним боргом. Особлива увага приділяється необхідності врівноваження інтересів різних сторін, таких як позичальники, інвестори та кредитори, що визначає ключовий аспект управління державним боргом в умовах сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу. У будь-який час для всіх країн світу надзвичайно важливим питанням постає управління державним боргом. Питання управління державним боргом стає все більш актуальним у другій половині ХХ століття, коли держави не могли акумулювати достатні фінансові ресурси в бюджеті для повноцінного виконання своїх функцій і почали залучати кошти через позики на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Важливо з'ясувати поняття «державний борг» для подальшого дослідження [1, с. 48]. Слід не лише зазначити, що державний борг – це відносини, де держава є позичальником, кредитором чи гарантом повернення кредиту, але й державний борг слід розглядати як систему кредитних відносин, у яких бере участь держава [2].

Держава здійснює запозичення для покриття дефіциту державного бюджету та рефінансування державного боргу. Право здійснення державних запозичень в Україні у межах Закону Про Державний бюджет України, що належить державі в особі Міністра фінансів України за дорученням Кабінету Міністрів України. До державних зовнішніх запозичень відносяться кредит (позики), які держава залучає від іноземних держав, банків і міжнародних

фінансових організацій для реалізації інвестиційних проектів відповідно до міжнародних договорів України. Управління державним боргом здійснює Міністерство фінансів України в межах повноважень, визначених законодавством України [3].

Вважаємо за доцільне розглянути, яким чином трактовано термін «управління державним боргом» в науковій літературі (табл.1).

Таблиця 1 Сутність поняття «управління державним боргом»

Науковець	Опис поняття
Новосьолова О.С.	Сукупність заходів держави з виплати відсоткових доходів кредиторам і погашення позик, зміни умов вже випущених позик, визначення умов і випуску нових позик
Прутська О. О.	Комплекс заходів, що приймаються державою в особі її уповноважених органів щодо визначення місць і умов розміщення і погашення державних позик, а також забезпечення гармонізації інтересів позичальників, інвесторів і кредиторів. Водночас управління державним боргом вимагає також і оптимізації витрат, пов'язаних з фінансуванням дефіциту державного бюджету
Чувахіна Л. Г., Коновалов В. В.	Процес розроблення і виконання стратегії управління державними борговими зобов'язаннями, що дає змогу залучити необхідну суму фінансів, виконати цільові установки Уряду щодо рівня ризику і витрат,
Юхименко П. І., Федосов В. М., Лазебни Л. Л.	Комплекс заходів, що здійснюються державою в особі її уповноважених органів, щодо визначення місця і умов розміщення і погашення державних позик, а також забезпечення гармонізації інтересів позичальників і кредиторів

Джерело: побудовано авторами на основі досліджень [4], [5],[6, с. 246],[7].

Потрібно зазначити, що сутність управління державним боргом є багатограним, неординарним, що в багатьох економістів, вчених та фахівців викликає купу суперечок.

З метою ефективного управління державним боргом та/або ліквідністю єдиного казначейського рахунку Міністр фінансів України має повноваження здійснювати від імені України операції з державним боргом, у тому числі обмін, випуск, купівлю, викуп та продаж боргових зобов'язань держави на кінець бюджетного періоду [3]. До того ж, в Україні існує Відділ обслуговування державного боргу Державної казначейської служби України, який є самостійним структурним підрозділом Державної казначейської служби

України. Основним завданням Відділу є забезпечення проведення платежів з погашення та обслуговування державного боргу, платежів, які пов'язані з виконанням гарантійних зобов'язань держави, в національній та іноземній валютах за дорученням Мінфіну та ін. [8].

Гарантований державою борг – сукупна заборгованість суб'єктів господарювання (резидентів України) за отриманими та непогашеними на звітну дату кредитами (позиками), виконання яких гарантовано державною гарантією. До набрання чинності державною гарантією (настання гарантійного випадку) операції, пов'язані з конкретним боргом, у державному бюджеті не відображаються. Державні гарантії надаються з дотриманням умов платності, строковості та забезпечення виконання зобов'язань у порядку, встановленому законодавством [3].

Загальний обсяг державного боргу та гарантованого державою боргу на кінець бюджетного періоду не може перевищувати 60 % річного номінального обсягу ВВП України. Це положення не застосовується у випадках [3]:

- введення воєнного стану в Україні (в окремих її місцевостях);
- введення надзвичайного стану в Україні (в окремих її місцевостях) або проведення на території України антитерористичної операції [3].

Розглянемо класифікацію державного та гарантованого державою боргу (рис. 1).

Згідно із законодавчими документами України, існує середньострокова стратегія управління державним боргом, що являє собою інструмент, який розроблений Міністерством фінансів України для оцінки поточного стану та динаміки державного боргу України. До того ж у даному документі визнаються цілі, завдання й заходи у середньостроковій перспективі, за рахунок яких відбувається оптимізація структури державного боргу з точки зору співвідношення вартості обслуговування та ризиків при збереженні прийняттого рівня боргового навантаження [3].

За строком погашення:	<ul style="list-style-type: none"> • Короткострокові (до 1 року); • Середньострокові (від 1 до 5 років); • Довгострокові (від 5 років)
За типом боргового інструменту:	<ul style="list-style-type: none"> • Кредити; • Цінні папери
За ринком запозичення:	<ul style="list-style-type: none"> • Внутрішній борг; • Зовнішній борг
За валютою запозичення:	<ul style="list-style-type: none"> • В національній валюті; • В іноземній валюті
За типом відсоткової ставки:	<ul style="list-style-type: none"> • За плаваючою відсотковою ставкою; • За фіксованою відсотковою ставкою

Рисунок 1 - Класифікація державного та гарантованого державою боргу

Джерело: побудовано авторами на основі [3]

Потрібно зазначити, що коли країна має значну кількість боргу, помилково вважати, що економіка перебуває у надзвичайно кризовому стані, адже у разі ефективного управління цим боргом, можна зменшити вплив даного фактору на рівень життя населення в країні.

Не дивно, що перебуваючи в умовах війни, на економіку країни впливають незаплановані зміни, що ускладнює втримання місця країни на світовому ринку.

Оцінка державного боргу здійснюється за такими показниками [9]:

– заборгованість на душу населення із зазначенням розміру державного боргу на одного громадянина країни;

– відношення державного боргу до особистого доходу, визначене як частка загальної непогашеної заборгованості на 1000 грошових одиниць доходу особи; визначає, наскільки обтяжливою є заборгованість для населення країни;

– відносний розмір боргу (державний борг/ВВП), який залежить від темпів зростання ВВП, рівня реальної процентної ставки, що має вплив на розмір виплат із боргів; величину дефіциту бюджету [9].

Розглянувши іноземний досвід, наведемо приклад США, які станом на 2022 рік мають рекордний рівень заборгованості, що складає 31,4 трлн дол. США, а співвідношення державного боргу до ВВП – 137,2 % станом на 2021 рік. США є однією з країн-лідерів світу за обсягом ВВП. Проте, економіка цієї країни прогресивно розвивається. Справа у тому, що валюта США є самостійною та повноцінною грошовою одиницею, за рахунок чого вони здійснюють експорт та імпорт, залучають інвестиції, а свій борг продають за долар, де немає ризику нестабільності валюти, збільшуючи цим попит на свою валюту як в країні, так і за її межами. Коли США має значні виклики та можливості, казначейство реагує на них через ефективне управління облігаціями. Така система відвертає потребу в додаткових позиках, визначає напрямок зростання країни, а також має достатній вплив на безпеку та процвітання населення у довгостроковій перспективі. Аналогічна ситуація відбувається у Японії, де розмір заборгованості станом на 2021 рік складає 12,54 трлн дол. США, а співвідношення державного боргу до ВВП у розмірі 234,4 % у 2021 році. Натомість, Японія вважається країною з однією з найрозвиненіших економік світу [10].

В Україні під час війни вдається утримувати рівень боргового навантаження, що складає менше 80% ВВП. Через допомогу партнерів та кредиторів під час повномасштабної війни в Україні питання виплат за борговими зобов'язаннями відкладено до 2025 року, але все ж таки після завершення бойових дій управління державним боргом постане одним із найважливіших завдань [11].

У контексті цих подій, Міністерством фінансів України була розроблена Середньострокова стратегія управління державним боргом на період 2024–2026 років, яка є інструментом для оцінки стану та динаміки державного боргу. Основною метою стратегії є оптимізація структури боргу з урахуванням співвідношення вартості обслуговування та ризиків, які сприятимуть відновленню прийняттого рівня боргового навантаження.

У середньостроковій перспективі Україна продовжить фокусуватись на залученні фінансування з найнижчою можливою вартістю і одночасним обмеженням ризиків.

У зв'язку з цим було визначено три основні цілі управління державним боргом [12]:

1. Залучення зовнішнього довгострокового пільгового фінансування та максимізація частки грантів офіційного сектору;
2. Продовження розвитку міцних взаємовідносин з інвесторами та сприяння розвитку внутрішнього ринку капіталу;
3. Мінімізація ризику рефінансування.

Тож, пропонуємо на основі Стратегії проаналізувати поточний стан та динаміку державного боргу України. Розглянемо загальний розмір та структуру державного боргу (табл. 2).

Таблиця 2 Загальний розмір та структура державного боргу

	2021 р.		2022 р.		Червень 2023 р.	
	млрд грн	% від заг. суми	млрд грн	% від заг. суми	млрд грн	% від заг. суми
<i>Державний борг</i>	2 363	88%	3 715	100%	4 376	100%
в тому числі:						
зовнішній борг	1 300	55%	2 325	63%	2 922	67%
внутрішній борг	1 063	45%	1 390	37%	1 455	33%
Гарантований державою борг	309	12%	360	9%	334	7%
Загальний борг	2 672	100%	4 075	100%	4 710	100%

Джерело: побудовано та узагальнено авторами на основі [12]

Аналізуючи дані таблиці 2, можна зазначити наступне: за період з 2021 по червень 2023 року відзначається помітне зростання загального державного

боргу. У 2021 році загальна сума становила 2 672 млрд грн, у 2022 році спостерігаємо зростання в 1,5 разів до 4 075 млрд грн, подальше невелике збільшення до 4 710 млрд грн у червні 2023 року.

Спостерігається тенденція зростання зовнішнього державного боргу. Зокрема, його частка зросла з 55% у 2021 році, до 63% у 2022 році та до 67% у червні 2023 року. Різке зростання зовнішнього боргу в 2022 році свідчить про значущий вплив зовнішніх факторів на фінансове становище країни, найбільш вагомим фактором є повномасштабне вторгнення Росії в Україну.

Співвідношення внутрішнього боргу до загального зменшилося. У 2021 році внутрішній борг становив 45%, але зменшився до 37% у 2022 році та до 33% у червні 2023 року. Це вказує на певну орієнтованість України на зовнішні джерела кредитування.

Гарантований державою борг також зменшився у відсотковому співвідношенні до загальної суми боргу: 3 12% у 2021 році до 9% у 2022 році та до 7% у червні 2023 року.

Далі наше дослідження ґрунтується на аналізі зовнішнього та внутрішнього державного боргу за структурою кредиторів (рис. 2 та рис. 3).

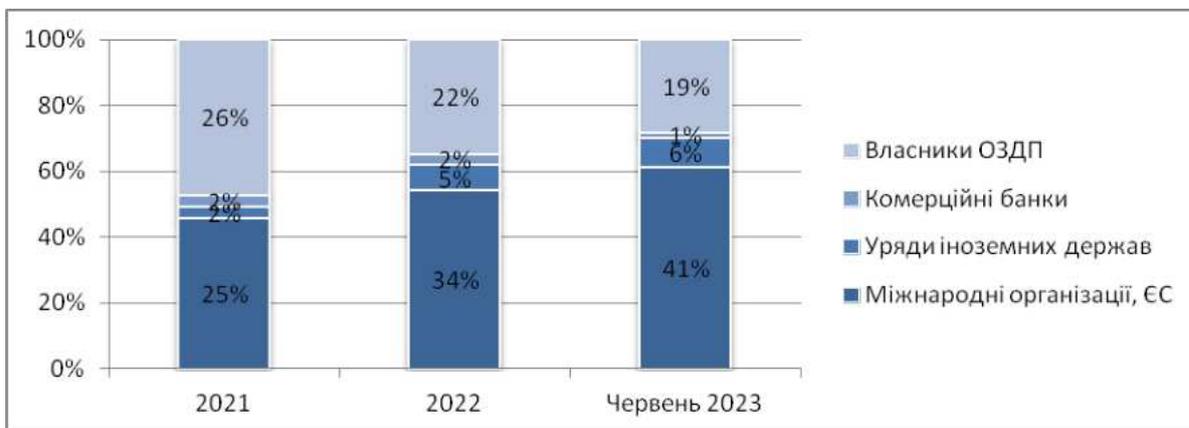

Рисунок 2 – Зовнішній державний борг за структурою кредиторів в загальній сумі боргу, %

Джерело: побудовано та узагальнено авторами на основі [12]

За даними рис.2, найбільше фінансової підтримки Україна отримує від міжнародних організацій та Європейського Союзу, частка яких зросла з 25% у 2021 році до 41% у червні 2023 року. Це свідчить про активний пошук

міжнародної підтримки та співпрацю з ключовими міжнародними інституціями для забезпечення економічної стабільності та безпеки.

Важливо відзначити також зростання частки кредитів від урядів іноземних держав, що підвищилася з 2% у 2021 році до 6% у червні 2023 року. Це свідчить про збільшення ролі двосторонніх відносин та співпраці з іншими країнами. Водночас, спостерігається зменшення внеску комерційних банків та власників облігацій зовнішнього державного боргу.

У цілому структура кредиторів зовнішнього державного боргу України свідчить про поступове розширення джерел фінансування та активний пошук міжнародної підтримки для забезпечення стійкості та розвитку економіки країни.

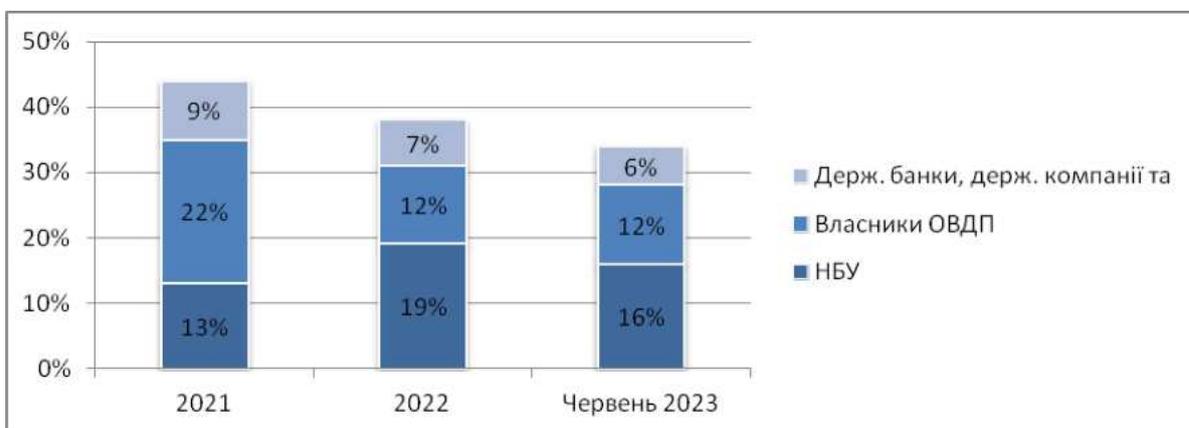

Рисунок 3 – Внутрішній державний борг за структурою кредиторів в загальній сумі боргу, %

Джерело: побудовано та узагальнено авторами на основі [12]

Структура кредиторів внутрішнього боргу визначає, що значна частина цього боргу є зобов'язанням перед Національним банком України (НБУ). Його частка зросла з 13% у 2021 році до 16% у червні 2023 року. Це свідчить про активну роль НБУ в управлінні внутрішнім боргом та його значущий вплив на фінансову систему країни.

Важливо відзначити, що власники облігацій внутрішнього державного боргу (ОВДП) залишаються значущими кредиторами, хоча їхня частка зменшилася з 22% у 2021 році до 12% у червні 2023 року.

Капіталізація державних банків, державних компаній та ФГВФО становить невелику, але стабільну частку в структурі внутрішнього боргу, вказуючи на участь державних інституцій у внутрішньому фінансуванні.

В цілому, загальний аналіз Рисунку 3 підтверджує тенденцію до зменшення внутрішнього боргу та вказує на ключову роль Національного банку України у внутрішніх фінансових операціях.

Наступним важливим об'єктом аналізу є дослідження структури валют державного боргу (Таблиця 3).

Таблиця 3 Структура державного боргу за валютами

	2021	2022	Червень 2023
	% від заг. суми	% від заг. суми	% від заг. суми
UAH	40	34	30
USD	35	29	26
EUR	14	23	29
GBP	0,02	0,02	0,02
XDR	10	10	12
JPY	1	1	1
CAD	0	1	3
Державний борг	100	100	100

Джерело: побудовано та узагальнено авторами на основі літературного джерела[12].

Протягом досліджуваного періоду відзначається певне зміщення у структурі державного боргу за валютами. Зокрема, спостерігається зменшення частки боргу в українських гривнях (UAH) з 40% у 2021 році до 30% у червні 2023 року. Це пов'язано зі зменшенням частки внутрішнього боргу країни та пріоритетом залучення коштів від іноземних партнерів.

Відзначається частка двох вагомих валют USD і EUR у структурі державного боргу. Зокрема, частка боргу в доларах США (USD) зменшилася з 35% у 2021 році до 26% у червні 2023 року, тоді як борг в євро (EUR) зріс з 14% до 29% за цей період. Це вказує на активну співпрацю та збільшення фінансової підтримки від країн Європейського Союзу.

Частка інших валют, таких як британський фунт (GBP), МВФ права на спеціальні права запозичення (XDR), японська єна (JPY) та канадський долар (CAD), залишається невеликою, але є певні зміни в їхній динаміці.

Ключовими показниками є відсоткові ставки та терміни надання кредиту, а отже, проаналізуємо ці показники (рис. 4, табл. 4).

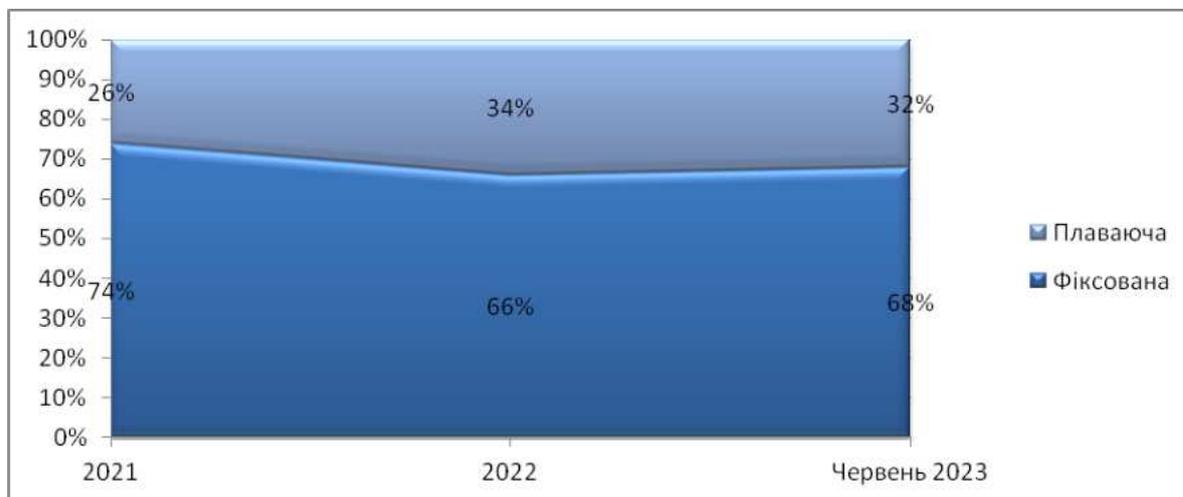

Рисунок 4 – Структура державного боргу за типом відсоткової ставки, %

Джерело: побудовано та узагальнено авторами [12]

За даними рис. 4 відмітимо, що фіксована відсоткова ставка використовується до значної частки державного боргу, проте вона зменшилася з 74% у 2021 році до 68% у червні 2023 року. В той же час, частка плаваючої відсоткової ставки зросла з 26% до 32% за цей період. Це може вказувати на стратегічний підхід до управління ризиком процентних ставок та можливості більш гнучкого реагування на зміни на фінансових ринках.

Такий розподіл свідчить про те, що держава прагне збалансувати свій борговий портфель, враховуючи як фіксовані, так і плаваючі відсоткові ставки для забезпечення стабільності та оптимізації фінансового ризику.

Досліджуючи дані табл. 4 щодо структури державного боргу України в розрізі строків погашення, можна визначити ключові тенденції в управлінні борговим портфелем країни.

Таблиця 4 Структура державного боргу України в розрізі строків до погашення

Періоди	Внутрішній борг			Зовнішній борг		
	2021 р.	2022 р.	Червень 2023 р.	2021 р.	2022 р.	Червень 2023 р.
	% від заг. суми					
< 3 р.	43	30	37	0	2	8
3-5 р.	12	7	8	16	13	8
5-7 р.	6	7	4	9	12	8
7-10 р.	14	12	13	28	21	24
> 10 р.	24	44	38	47	52	51
Разом	100	100	100	100	100	100

Джерело: побудовано та узагальнено авторами на основі літературного джерела[12].

В структурі внутрішнього боргу країни найбільш вагому частку займають короткострокові кредити, а саме до 3 років, та довгострокові кредити, а саме більше 10 років.

В структурі зовнішнього боргу країни найбільш вагому частку займають середньострокові (від 7 до 10 років), та довгострокові (більше 10 років) кредити.

Внутрішній борг відзначається певною стабільністю, проте спостерігається збільшення частки короткострокових зобов'язань (менше 3 років) з 43% у 2021 році до 37% у червні 2023 року.

Щодо зовнішнього боргу важливо відзначити зростання частки короткострокових зобов'язань від 2% у 2021 році до 8% у червні 2023 року, що є результатом активного залучення короткострокового фінансування на міжнародних ринках.

Великі виплати за державним боргом України передбачаються у період з 2024 по 2026 роки. Це обумовлено суттєвим збільшенням обсягів боргового фінансування, яке виникло внаслідок військових подій. Прогнозується, що середні розміри щорічних виплат за державним боргом у період з 2023 - 2026 роки складатимуть 1 031 млрд грн, враховуючи поточні боргові зобов'язання. Більш детальне дослідження наведено в табл. 5.

Таблиця 5 **Графік виплат за державним боргом України, млрд. грн.**

	2023 р.	2024 р.	2025 р.	2026 р.
Зовнішній борг - Погашення	70	185	198	248
Зовнішній борг - Відсотки, що можуть бути капіталізовані	-	122	12	-
Зовнішній борг – Обслуговування	53	46	254	271
Внутрішній борг - Погашення	386	422	465	430
Внутрішній борг – Обслуговування	212	254	260	235
Разом	721	1028	1189	1184

Джерело: побудовано та узагальнено авторами на основі [12]

Згідно з поданими в табл. 5 даними, можна спостерігати значний обсяг виплат за зовнішнім боргом, який включає погашення та обслуговування. У 2023 році виплати становлять 123 млрд. грн., а згодом вони значно зростають до 519 млрд. грн. у 2026 році.

Внутрішні виплати за державним боргом також залишаються значущими, починаючи з 598 млрд. грн у 2023 році і зростаючи до 665 млрд. грн. у 2026 році. Це створює додатковий фінансовий тиск на внутрішні ресурси та вимагає ефективного управління борговим портфелем.

Загальний обсяг виплат за державним боргом складає 721 млрд. грн. у 2023 році та зростає до 1184 млрд. грн. у 2026 році. Цей зростаючий тиск на бюджет підкреслює важливість вжиття ефективних заходів для забезпечення фінансової стійкості та визначення пріоритетів у витратній політиці, адже в середньому витрати на погашення боргу будуть складати 30% бюджету.

З урахуванням великих сум виплат, необхідно ретельно планувати та використовувати ресурси, а також розглядати можливості додаткового фінансування чи переговорів із кредиторами для забезпечення стабільності фінансів та уникнення подальшого зростання боргового тиску.

Як було зазначено раніше, під впливом ефективного управління державним боргом можливо забезпечити стабільний стан економіки держави, а також впровадити відповідні заходи задля задовільного рівня життя громадян в країні. Ми пропонуємо такі основні кроки для ефективного управління державним боргом України:

- зменшити відношення чистого державного боргу до валового внутрішнього продукту;
- частку гривневої заборгованості в портфелі державного боргу потрібно збільшити;
- приділяти більше уваги зовнішнім позикам, які орієнтовані на розвиток;
- оптимізувати вартість та ризики портфелів загального державного боргу;
- розвивати ринок державних облігацій.

Однак під час повномасштабного вторгнення РФ на територію України реалізація наведених заходів неможлива. Тому необхідно звернути увагу на розвиток ринку облігацій, зосередившись на інвестиційно-інноваційні зовнішніх позиках.

Висновки. Отже, повномасштабне вторгнення РФ на територію України завдало значного удару по економіці держави, тому управління державним боргом є одним із найвагоміших факторів забезпечення стабільної макроекономічної ситуації в країні. Платоспроможність держави, стабільність національної валюти та інші сегменти фінансового ринку напряму залежать від характеру врегулювання проблеми заборгованості.

Управління боргом держави необхідно зорієнтувати на використання ефективної боргової стратегії. В умовах війни є важким завданням утримати стабільний економічний стан в країні. На прикладі інших країн стало зрозумілим, що не дивлячись на значний відсоток державного боргу країни, цілком можливе подальше економічне зростання. Звичайно, під час війни Україна отримує велику підтримку з боку міжнародних організацій, ЄС, але для ефективного управління державним боргом доцільно запровадити стабілізуючі заходи, на ринку державних облігацій, зосередившись на інвестиційно-інноваційних зовнішніх позиках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багатий О. В. Економічна природа та сутність державного боргу. Студентський науковий вісник. Економічні науки, 2017. Вип. 1 (16). Ч. 1. С. 48–54.
2. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI : станом на 19 листоп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
3. Державний борг та гарантований державою борг. *Міністерство Фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovani-derzhavju-borg-osn-inf>.
4. Новосьолова О.С. Теоретичні аспекти побудови системи управління державним боргом. Економічний аналіз. 2013. Т. 14. № 1. С. 301–307.
5. Прутська О. О. Управління державним боргом : навч. посіб. / О. О. Прутська, О. А. Сьомченков, Ж. В. Гарбар, Л. І. Губанова, В. В. Руденко. К. : Центр навчальної літератури, 2010. 216 с.
6. Чувахіна Л. Г., Коновалов В. В. Цілі й методи управління державним боргом в умовах фінансової нестабільності. *Питання сучасної науки та практики*, 2012. №3(41). С. 245–249
7. Юхименко П. І., Федосов В. М., Лазебни Л. Л.. Теорія фінансів: підруч. К.: Центр учбової літератури, 2010. 576 с.
8. Відділ обслуговування державного боргу. *Державна казначейська служба України*. URL: <https://www.treasury.gov.ua/pro-kaznachejstvo/organizacijna-struktura/viddil-obslugovuvannya-derzhavnogo-borgu>.
9. Ярошевич Н.Б. Управління державним боргом: зарубіжний досвід та українська реальність. Науковий вісник НЛТУ. 2007. № 17. С. 266–271.
10. Управління державним боргом: світовий досвід для України. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/8/696799/>.
11. Управління державним боргом України під час війни та післявоєнний період. *Центр економічної стратегії - Неурядовий дослідницький центр з питань економічної політики*. URL: <https://ces.org.ua/management-of-the-ukrainian-public-debt/>
12. Середньострокова стратегія управління державним боргом на 2024–2026 роки. МФУ. URL: <https://mof.gov.ua/uk/osnovna-informacija>

V. Krasnonozhenko, T. Nesterchuk. FEATURES OF PUBLIC DEBT MANAGEMENT IN UKRAINE DURING THE WAR: FOREIGN EXPERIENCE

Abstract: *The essence of the concept of "government debt management" was defined in the article. The impact of military actions on the state and dynamics of the state debt of Ukraine is considered and analyzed. The foreign experience of managing public debt with high percentages to GDP was also studied. In addition, the main directions and strategies of public debt management, developed by the Minister of Finance of Ukraine, are indicated.*

Keywords: *public debt, Ukraine, military actions, foreign experience, creditors, interest payment.*

*Науковий керівник – Боднар Олена Андріївна,
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет*